

Дастурамал

Дар бораи ташкили низоми идорасозии хавфи амалиётӣ дар ташкилотҳои қарзӣ

Дастурамали мазкур мутобиқи қисми 5 моддаи 42 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Бонки миллии Тоҷикистон» ва бо мақсади ташкили низоми самарабахши идорасозии хавфҳо дар ташкилотҳои қарзӣ таҳия шудааст. Дастурамал принципҳо, асосҳо, қоидаҳои ташкили фаъолияти низоми идораи хавфи амалиётӣ, усулҳои идорасозӣ ва назорати фаъолиятӣ низоми мазкурро дар ташкилотҳои қарзӣ муайян менамояд.

1. МУҚАРРАТОТИ УМУМӢ

1. Хавфи амалиётӣ - хавфест, ки дар натиҷаи ба мақсад, хусусиятҳо, миқёси фаъолияти ташкилоти қарзӣ ва талаботи қонунгузори амалкунанда мувофиқ наомадани тартиботи дохилӣ ва расмиёти гузаронидани амалиёти бонкӣ, вайронкунии онҳо аз тарафи кормандони ташкилоти қарзӣ ва шахсони дигар (дар натиҷаи амалҳои тасодуфӣ ё қасдона ё беамалӣ), номутаносибии имконият ва вазифаҳои низомҳои иттилоотӣ, технологӣ ва дигар барномаҳои дар истифодаи ташкилоти қарзӣ қарордошта ва аз қор мондани онҳо, ҳамчунин дар натиҷаи таъсири рӯйдодҳои берунӣ, пайдо шуда, зиёновар мебошад.

2. Омилҳои ба вучуд омадани хавфи амалиётӣ инҳоянд:

- амалҳои тасодуфӣ ё қасдонаи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки ба манфиатҳои ташкилоти қарзӣ муқобил мебошанд;

- номукаммалии сохтори ташкилоти қарзӣ дар самти тақсими ваколатҳои воҳидҳо ва кормандон, тартиб ва расмиёти гузарондан, сабт, баҳисобгирӣ ва назорати амалиёти бонкӣ, аз тарафи кормандон риоя нагардидани тартибу қоидаҳои муқарраршуда, ғайрисамаранокии назорати дохилӣ;

- шароит ва ҳолатҳои номусоиди берунӣ, ки аз доираи таъсир ва назорати ташкилоти қарзӣ берун мебошанд.

3. Натиҷаи бо ҳам омадани омилҳои амалиётӣ зерин, бояд ҳамчун зиён аз хавфи амалиётӣ тасниф шавад:

- суистифода ё амалҳои ғайриқонунӣ, ки аз тарафи кормандон ё бо иштироки онҳо амалӣ мегарданд (масалан, дудӣ, суистифода аз мақоми хизматӣ, қасдан пинҳон кардани далелҳои гузарондани амалиёти бонкӣ ва дигар муомилот, бе иҷозат истифода бурдани низомҳо ва захираҳои иттилоотӣ);

- амалҳои ғайриқонунӣ шахсони бегона (сеюм) нисбат ба ташкилоти қарзӣ (масалан, сохтакорӣ ҳуҷҷатҳои пардохт ва дигар ҳуҷҷатҳо, бе иҷозат ба низомҳои иттилоотӣ дохил шудан);

- аз тарафи ташкилоти қарзӣ ё кормандон вайрон карда шудани қонунгузори меҳнат (масалан, риоя накардани шартҳои шартномаи меҳнатӣ, расондани зарар ба саломатии кормандон);

- риоя накардани қонунгузории дахлдор (аз чумла, қонунҳои бонкӣ, зиддимонополӣ, муқовимат ба қонунгардонии (расмиқунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузории терроризм ва маблағгузории паҳнкунии силоҳи қатли ом);

- дар назди муштариён ва дигар шахсони сеюм иҷро накардан ё дуруст иҷро накардани уҳдадорихои шартномавӣ, ки ба ғаёлияти асосӣ алоқаманд мебошанд;

- риоя накардани талаботи муомилоти расмӣ (хизматӣ) (масалан, дуруст истифода накардани маълумоти махфӣ ва забон як қардан аз рӯи нархҳо);

- осеб дидан ё гум шудани воситаҳои асосӣ ва дигар дороиҳои моддӣ (дар натиҷаи амалиёти террористӣ, офатҳои табиӣ, сухтор ва дигар ҳолатҳо);

- аз қор баромадани таҷҳизот ва низомҳо (масалан, ҳалалдор шудани раванди қорӣ (аз қор мондани) низоми автоматишудаи бонкӣ, низоми алоқа, шикасти таҷҳизот);

- дуруст ба роҳ намондани ғаёлият, хатоғӣ дар идорасозӣ ва иҷро (масалан, дар натиҷаи нодуруст ташкил қардани раванду қоидаҳои дохилӣ, набудани (номуқаммалии) низоми ҳимоя ва тартиби дастрасӣ ба иттилоот, ташкили нодурусти гардиши иттилоот дар дохили ташкилоти қарзӣ, уҳдадорихои худро иҷро накардани хизматрасонҳо (иҷроқунандагони қор) дар назди ташкилоти қарзӣ, роҳ додан ба хатогиҳо ҳангоми дохил қардан ва қорқарди маълумот оид ба амалиёт ва муомилот, гум қардани ҳуҷҷатҳо) ва ғайра.

4. Зиёни амалиётӣ метавонад дар шаклҳои зерин зухур намояд:

- пастшавии арзиши дороиҳо;

- пеш аз муҳлат аз ҳисоб хориҷ қардани (баровардани) дороиҳои моддӣ;

- пардохтпулиҳои дар асоси қарори (ҳукми, ҳалномаи) судҳо, қарори мақомоте, ки мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатдор шудаанд, анҷомдодашаванда;

- пардохтпулиҳое, ки ба муштариён ва контрагентҳо, ҳамчунин ба қормандони ташкилоти қарзӣ бо мақсади бо тартиби ғайрисудӣ ҷуброн қардани зиёни бо айби ташкилоти қарзӣ ба онҳо расида, анҷом дода мешаванд;

- хароҷотҳое, ки барои барқарор қардани ғаёлияти хоҷағӣ ва рафъи камбудихо, оқибатҳои садама, офатҳои табиӣ ва дигар ҳолатҳои ба ин монанд сарф мешаванд.

5. Идора қардани хавфи амалиётӣ, ба низоми идорасозии хавфҳои ташкилоти қарзӣ дохил мешавад.

6. Зарурати идораи хавфи амалиётӣ аз рӯи андозаи назарраси зиёнҳои эҳтимолии амалиётӣ, ки метавонанд ба устувории молиявии ташкилоти қарзӣ таҳдид кунанд, муайян қарда мешавад.

7. Дар Дастурамали мазкур зери мафҳуми самти ғаёлияти ташкилоти қарзӣ қисмати нисбатан мустақили ғаёлияте фаҳмида мешавад, ки дорои нишонаҳои зерин - категорияи муштариён ё якрангии амалиёти бонкӣ ва дигар муомилот ё умумияти равандҳои технологӣ, мебошад.

2. АСОСҲОИ ТАШКИЛИИ НИЗОМИ ИДОРАСОЗИИ ХАВФИ АМАЛИЁТӢ

8. Ташкилоти қарзӣ ҳангоми ташкили низоми идорасозии хавфи амалиётӣ бояд қоидаҳои асосии идорасозии хавфи амалиётиро, ки масоили зеринро дар худ таҷассум менамоянд, ба инобат гирад:

- мақсаду вазифаҳои идораи хавфи амалиётӣ бо назардошти самтҳои афзалиятноки фаъолияти ташкилоти қарзӣ;

- усулҳои асосии ошкор намудан, баҳодиҳӣ ва таҳқиқи (мониторингӣ) хавфи амалиётӣ;

- усулҳои асосии назорат ва кам кардани хавфи амалиётӣ (андешидани чораҳо баҳри нигоҳ доштани хавф дар он сатҳе, ки ба манфиати қарздеҳон ва амонатгузoron, ба устувории ташкилоти қарзӣ таҳдид намекунад);

- тартиби пешниҳоди ҳисобот ва табодули маълумот доир ба масъалаи идораи хавфи амалиётӣ;

- тақсими ваколатҳо ва масъулият дар байни шӯрои нозирон ва мақомоти иҷроия барои татбиқи қоидаҳои асосии идораи хавфи амалиётӣ.

9. То кадом андоза мушаххас кардани қоидаҳои асосии идоракунии хавфи амалиётӣ аз дараҷаи хавфи амалиёте, ки ташкилоти қарзӣ ба он гирифташуда метавонад, вобаста аст.

10. Ташкилоти қарзӣ сиёсати идоракунии хавфи амалиётиро таҳия мекунад, ки чӯзӣ таркибии онро инҳо ташкил медиҳанд, вале бо он маҳдуд намешавад:

а) мақсадҳо ва вазифаи идоракунии хавфи амалиётӣ;

б) принсипҳои асосии идоракунии хавфи амалиётӣ;

в) таснифоти навъи ҳодисаҳои хавфи амалиётӣ ва намудҳои асосии хавфҳои амалиётӣ;

г) дараҷаи имконпазири хавфи амалиётии ташкилоти қарзӣ;

д) муайян намудани иштирокчиёни раванди идоракунии хавфи амалиёти дар асоси се дараҷаи муҳофизат, ваколати онҳо, масъулият бо муқаррароти дақиқи сохтори ҳисоботдиҳӣ;

е) муайян намудани тартиб ва усули ошкор намудан, андозагирӣ, мониторинг ва назорат аз болои хавфи амалиётӣ, аз ҷумла:

- муайян кардани нишондиҳандаҳои (индикатарҳои) хавфи амалиётӣ;

- муайян намудани равандҳо ва механизмҳои идоракунии хавфи амалиётӣ;

ё) тартиби мубодилаи маълумот байни иштирокчиёни раванди идоракунии хавфи амалиётӣ дар ҳар се дараҷаи муҳофиза, бо назардошти намудҳо, шаклҳо ва мӯҳлатҳои пешниҳоди маълумот;

ж) тартиби додани розигӣ, тасдиқ намудан, таҳлил ва мониторинги дур рафта аз сиёсат, раванд ва меъёрҳо;

з) тартиб ва равандҳои розигӣ ба маҳсулотҳои нав, намуди фаъолият, просесҳо ва низомҳо ва (ё) ворид намудани тағйиротҳои назаррас ба маҳсулотҳои амалкунанда, намудҳои фаъолият, равандҳо ва низомҳо;

и) талабот оид ба вориди тағйирот ба ҳуҷҷатҳои дохилӣ ва равандҳо дар ҳолати ошкор намудани камбудҳо дар идоракунии хавфи амалиётӣ ва (ё) пайдоиши ҳолатҳои гирифташудаи ташкилоти қарзӣ ба хавфи амалиётӣ.

11. Дар асоси ҳуҷҷатҳои таъсисӣ ва дохилӣ масъалаҳои зерин ба салоҳияти шӯрои нозирон бо мақсади фароҳам овардани шароит барои идораи босамари хавфи амалиётҳои ташкилоти қарзӣ мансуб доништа мешаванд:

- тасдиқи қоидаҳои асосии идорасозии хавфи амалиётӣ;
- ташкили чунин як сохтори ташкилоти қарзӣ, ки ба қоидаҳои асосии идоракунии хавфи амалиётӣ ҷавобгӯ бошад;
- ташкили назорати пурра ва давраи санҷишҳои ҳадамоти назорати дохилӣ нисбат ба риояшавии қоидаҳои асосии идорасозии хавфи амалиётӣ аз ҷониби воҳидҳои сохторӣ ва ҳуди ташкилоти қарзӣ;
- тасдиқи чорабиниҳо баҳри таъмини муназзами фаъолияти молиявӣ хоҷагӣ ҳангоми гузарондани амалиёти бонкӣ ва дигар муомилот, аз ҷумла нақшаи амал ҳангоми руҳ додани ҳолатҳои ғайриҷашмдошт (нақшаи таъмини муназзам ва барқарорсозии фаъолияти молиявӣ хоҷагӣ);
- баҳодихӣ ба самаранокии низоми идорасозии хавфи амалиётӣ;
- назорати фаъолияти мақомоти иҷроияи ташкилоти қарзӣ дар самти идорасозии хавфи амалиётӣ.

12. Дар асоси ҳуҷҷатҳои таъсисӣ ва дохилӣ масъалаҳои зерин ба салоҳияти мақомоти иҷроия мансуб доништа мешаванд:

- қабули ҳуҷҷатҳои дохилӣ, ки қоида ва расмиёти идоракунии хавфи амалиётиро муайян мекунанд, аз ҷумла риояи қоидаҳои асосии идорасозии хавфи амалиётӣ, ки шӯрои нозирон тасдиқ кардааст;
- тақсими ваколатҳо ва масъулияти идорасозии хавфи амалиётӣ дар байни роҳбарони воҳидҳои сатҳи гуногун, бо захираҳои зарурӣ таъмин намудани онҳо, муқаррар кардани тартиби ҳамкорӣ ва пешниҳоди ҳисобот.

3. ХУСУСИЯТҲОИ ТАШКИЛ ВА ИДОРАКУНИИ ХАВФИ АМАЛИЁТӢ

13. Ташкилоти қарзӣ бояд низоми идоракунии хавфи амалиётиро таъмин намуда, он ба муҳити амалиётӣ беруна, стратегия, андоза ва дараҷаи мушкилии амалиётӣ бонкӣ ва таъмини самаранокии муайян намудан, андозагирӣ, мониторинг ва назоратро аз рӯи хавфи амалиётӣ ташкилоти қарзӣ мутобиқ карда, таъмини кифоятии сармоя барои рӯйпӯш намудани онро таъмин намояд.

14. Низоми идоракунии хавфи амалиётӣ чунин равандҳоро дарбар мегирад, лекин бо онҳо маҳдуд намешавад:

- сиёсати идоракунии хавфи амалиётӣ;
- тартиби ошкор намудан, андозагирӣ, мониторинг ва назорати хавфи амалиётӣ;
- низоми иттилооти идоракунӣ;
- назорати дохилӣ;
- баҳогузориҳои самаранокии низоми идоракунии хавфи амалиётӣ аз ҷониби аудити дохилӣ.

15. Низоми идоракунии хавфи амалиётӣ дар асоси се хатти ҷимоя ташкил карда мешавад:

- хатти якуми ҷимоя аз тарафи воҳидҳои сохтории ҳуди ташкилоти қарзӣ таъмин мешавад. Ин маънои онро дорад, ки роҳбарони воҳидҳои сохтори барои ошкор намудан, андозагирӣ кардан, мониторинг ва назорат аз болои хавфи

амалиётҳои бонкӣ, ки хосаи фаъолияти бонкро дорад ҷавобгар мебошанд, аз ҷумла вобаста ба ҳайати кормандон, маҳсулотҳои бонкӣ, равандҳо ва низомҳо;

- ҳатти дуҷуми ҳимоя аз тарафи воҳиди мустақил оид ба идоракунии хавфи амалиётӣ таъмин карда мешавад;

- ҳатти сеҷуми ҳимоя аз тарафи аудити дохилӣ, ба воситаи баҳогузори мустақили самаранокии низоми идоракунии хавфи амалиётӣ таъмин мегардад.

16. Барои таъмини самаранокии фаъолияти низоми идоракунии хавфи амалиётӣ дар ҳатти якуми ҳимоя дар воҳидҳои сохтори ташкилоти қарзӣ ҳамохангсоз (координатор) оид ба хавфи амалиётӣ таъин карда шуда, тартиби ҳамбастагии кор дар воҳидҳои сохтори оид ба идоракунии хавфи амалиётӣ ва аудити дохилӣ муайян карда мешавад.

17. Ҳангоми таъин намудани ҳамохангсозони (координаторҳои) хавфи амалиётӣ ҳаҷми ташкилоти қарзӣ, намудҳои фаъолият ва мураккабии равандҳои тичоратӣ ва сохтори ташкилии он ба инобат гирифта мешавад.

18. Ташкилоти қарзӣ ҳамохангсозон оид ба идоракунии хавфи амалиётиро таъин менамояд, ки ба вазифаи онҳо зерин дохил мешаванд, лекин бо онҳо маҳдуд намешавад:

- ҳамбастагии кор бо воҳиди идоракунии хавфи амалиётӣ;

- кӯмак расонидан ба сардори воҳиди сохторӣ барои амали намудани назорати риояи сиёсат ва усулҳои идоракунии хавфи амалиётӣ аз тарафи воҳиди сохторӣ;

- мувофиқакунии масъалаҳои омӯзонидан ва таъмини маълумотнокии кормандони воҳидҳои сохторӣ оид ба талаботи сиёсат ва усулҳои идоракунии хавфи амалиётӣ;

- мувофиқакунии тайёри ва гузаронидани худбаҳодихии хавфҳои амалиётӣ дар воҳидҳои сохторӣ;

- таъмини пурра ва саривақтии ҷамъоварӣ ва пешниҳоди маълумот дар бораи ҳодисаҳои руҳ додаи хавфи амалиётӣ дар доираи воҳидҳои сохтори худ ба пойгоҳи маълумотҳои оид ба хавфҳои амалиётӣ;

- кӯмак расонидан ба воҳиди идоракунии хавфи амалиётӣ барои ташаккули нишондиҳандаҳои асосии хавф;

- таъмини пурра ва саривақтии ҷамъоварӣ ва пешниҳоди маълумот дар бораи нишондиҳандаҳои асосии хавф дар воҳидҳои идоракунии хавфи амалиётӣ.

19. Ташкилоти қарзӣ мустақилияти воҳидҳои идоракунии хавфи амалиётиро аз воҳидҳои сохторӣ, ки ҳатти якумро ташкил медиханд, таъмин менамояд.

20. Ташкилоти қарзӣ воҳиди мустақил оиди идоракунии хавфи амалиётиро ташкил менамояд, ки ба вазифаи онҳо ҷунин корҳо дохил мешаванд, лекин бо онҳо маҳдуд намешавад:

- таҳия, ҷорӣ кардан ва рушди доимии низоми идоракунии хавфи амалиётӣ;

- мониторинг ва баҳогузори дараҷаи хавфи амалиётӣ, аз ҷумла дар асоси маълумоти аз дигар ҳатҳои ҳимоя бадастомада;

- таҳия ва пешниҳоди ҳисоботҳо ё дигар маълумот ба шӯрои нозирон, мақомоти ваколатдори коллегиялӣ ва раёсат (раиси ташкилоти қарзӣ) оид ба идоракунии хавфи амалиётӣ;

- ҳамбастагӣ ва маслиҳат додан ба воҳидҳои сохторӣ оиди масъалаҳои идоракунии хавфи амалиётӣ;

- ба ҳамдигар мувофиқ кардани масъалаҳои омӯзиш ва таъмини маълумотнокии кормандони ташкилоти қарзӣ дар бораи талаботи сиёсат ва усулҳои идоракунии хавфи амалиётӣ;

- амали кардани таъсиси ҳисоботи ҷамъбасти оид ба ҳодисаҳои хавфи амалиётӣ ва назорати иҷрои нақшаи чорабиниҳои баргараф намудани онҳо;

- амали намудани назорат аз ҷониби Ҳамоҳангсозони хавф (риск-координатор) оид ба саривақт қайд намудани маълумот дар бораи ҳодисаҳои хавфҳои амалиётӣ рух дода дар манбаи маълумоти хавфи амалиётӣ;

- банақшагири, Ҳамоҳангсозӣ кардани татбиқ ва таҳлили натиҷаҳои худбаҳогузориҳои хавфҳои амалиётӣ;

- якҷоя бо воҳидҳои сохторӣ таҳия намудани нишондиҳандаҳои асосии хавфи амалиётӣ ва андозаи ниҳии онҳо;

- банақшагири ва мувофиқанамоии корҳои амалӣ намудани таҳлили сценарияҳо;

- коркард ва таҳияи кортҳои хавфҳо;

- мунтазам амалӣ намудан (на кам аз 1 маротиба дар як сол) таҳлили муқоисавии фишангҳои баҳодиҳии хавфи амалиётӣ;

- ҳамбастагӣ бо аудити дохилӣ.

21. Ташкилоти қарзӣ бояд барои ташаккули донишу маълумоти кормандонаш оид ба хавфи амалиётӣ, ки метавонад вобаста ба иҷрои уҳдадорӣҳои вазифавии онҳо ба миён меояд, ҳамчунин оид ба ҳавасмандии онҳо барои ошкорсозии омилҳои (сабабҳои) хавфи амалиётӣ корҳо анҷом диҳад.

4. ИДОРАСОЗИИ ХАВФИ АМАЛИЁТӢ

22. Ташкилоти қарзӣ муайян менамояд ва андозагири, мониторинг, назорати хавфи амалиётиро бо воситаҳои зерин мегузаронад, лекин бо онҳо маҳдуд намешавад:

- гузаронидани худбаҳодиҳии хавфи амалиётӣ;

- истифодаи нишондиҳандаҳои асосии хавф;

- гузаронидани таҳлили сценарияҳо;

- таҳияи корти хавфҳо;

- ҷамъ ва таҳлили нишондиҳандаҳои дохилии оид ба талафотҳо;

- ҷамъ ва таҳлили нишондиҳандаҳои беруна оид ба талафотҳо;

- тасвири (ба тартиб даровардан) равандҳои тижоратӣ;

- истифода аз натиҷаҳои санҷишҳои аудиторӣ.

23. Дар вақти таҳияи тартиби муайян намудан ва андозагири, мониторинг, назорат аз рӯи хавфи амалиётӣ ташкилоти қарзӣ инҳоро ба инобат мегирад, вале бо омилҳои зерин маҳдуд намешавад:

- ҳаҷм, хусусият ва мураккабии тижорати ташкилоти қарзӣ;

- дастрасӣ ба нишондиҳандаҳои дохилӣ ва берунӣ барои истифодаи онҳо ба сифати маълумоти ибтидоӣ;

- вазъи низомҳои иттилоотӣ ва имкониятҳои онҳо;

- малака ва таҷрибаи ҳайати корӣ ба идоракунии хавфи амалиётӣ ҷалб кардашуда.

24. Нишондиҳандаҳои асосии хавф инҳо буда метавонанд: зуд - зуд ҷойивазкунии кормандон, тез - тез содир намудани амалиёти ҷиддии хато давомнокии бекорхобии низомҳои иттилоотӣ - технологӣ.

25. Ҷамъ ва таҳлили нишондиҳандаҳои дохилӣ оиди талафот (бурдани дафтари нишондиҳандаҳо оиди талафотҳо) – раванде, ки имконияти баҳогузори гирифтӣ шуданро ба хавфи амалиёти медиҳад ва самаранокии назорати дохилӣ дар асоси маълумоти талафотҳои амалиётӣ. Таҳлили ҳодисаҳои пайдоиши талафот, тасаввурот дар бораи сабабҳои зарарҳои калонро медиҳад ва маълумотро оиди он ки камбудӣ дар низомии назорати дохилӣ тасодуфӣ ва ё дар шакли мунтазам (низомӣ) мебошад.

26. Ҷамъкунии ва таҳлили нишондиҳандаҳои беруна оид ба талафотҳо – раванди баҳогузори андозаи гирифтӣ шудани ташкилоти қарзӣ ба хавф, дар асоси ҷамъ ва таҳлили маълумот дар бораи ҳодисаҳои пайдоиши талафотҳо дар дигар ташкилоти қарзӣ. Ташкилоти қарзӣ метавонад нишондиҳандаҳои берунаи талафотро бо нишондиҳандаҳои дохилӣ муқоиса намуда, камбудӣҳои эҳтимолиро дар низомии назорат ё хавфҳо муайян намояд.

27. Шарҳи (регламентация) равандҳои тиҷоратӣ – раванде, ки дар доираи он аз тарафи воҳидҳои сохтори дараҷаи якуми ҷимояро ташкилкунанда, марҳилаҳои асосии равандҳои тиҷоратӣ, намуди фаъолият, вазифаҳои ташкилӣ муайян карда мешавад. Шарҳи (регламентация) равандҳои тиҷоратӣ барои муайян намудани хавфҳои алоҳида, ҳамвобастагии хавфҳо, камбудӣҳои назорат ва идоракунии хавфҳо мусоидат мекунад.

28. Натиҷаҳои санҷишҳои аудиторӣ манбаъҳои иловагии маълумот дар раванди идоракунии хавфи амалиётӣ ташкилоти қарзӣ мебошад.

29. Ташкилоти қарзӣ бо роҳи тақсими вазифаҳо байни воҳидҳои сохторӣ таъмини равандҳои маъқулкунии маҳсулотҳои нав, намудҳои фаъолият, раванд ва низомҳо ва (ё) ворид намудани тағйиротҳои кулӣ ба маҳсулотҳои амалкунанда, намуди фаъолият, раванд ва низомҳо, зеринро таъмин менамояд:

- баҳогузори хавфҳо, ки хоса ба маҳсулотҳои нав, намудҳои фаъолият, равандҳо ва низомҳо ва ё дар ҳолати ворид намудани тағйиротҳои ҷиддӣ ба маҳсулотҳои мавҷуда, намудҳои фаъолият, раванд ва низомҳо;

- таҳлил намудани масрафҳо ва фоида аз ҷорӣ намудан;

- баҳогузори тағйири сатҳи имконпазири хавфи амалиётӣ ташкилоти қарзӣ;

- мавҷудияти механизмҳои зарурии назоратӣ бо раванди идоракунии хавфҳо;

- мавҷудияти маълумот оид ба сатҳи хавфҳои боқимонда;

- ворид намудани тағйирот ба меъёрҳои мувофиқ ё маҳдудият ба ҳамаи намуди хавфҳо;

- мавҷудияти равандҳо ва усулҳои муайянкунӣ, андозагирӣ, мониторинг ва назорати хавфҳо, ки хоси маҳсулотҳои нав, намуди фаъолият, раванду низомҳо ва ё ворид намудани тағйиротҳои кулӣ ба маҳсулотҳои амалкунанда, намудҳои фаъолият, равандҳо ва низомҳо;

- баҳогузори имкониятҳои ташкилоти қарзӣ оид ба маблағгузори ташкилоти қарзӣ ба захираҳои инсонӣ ва инфрасохтори технологӣ ташкилоти қарзӣ, пеш аз ворид намудани маҳсулотҳои нав, намудҳои фаъолият, равандҳо ва низом ва/ё дар ҳолатҳои ворид намудани тағйироти ҷиддӣ ба маҳсулотҳои мавҷуда, намудҳои фаъолият, равандҳо ва низомҳо.

30. Ташкилоти қарзӣ ҳуҷҷати дохилиро таҳия мекунад, ки он таъсис ва пешниҳоди саривақтии маълумоти идоракунии хавфи амалиётро барои мониторинги хавфи амалиётӣ, чӣ дар ҳолатҳои муътадил ва чӣ дар ҳолатҳои стрессӣ таъмин менамояд.

31. Ҳангоми муайян намудани давраи таҳия ва пешниҳоди ҳисоботҳои идоракунии дараҷаи гирифташавии ташкилоти қарзӣ ба хавфи амалиётӣ ва инчунин суръат ва хусусияти тағйирёбии он дар муҳити амалиётӣ ташкилоти қарзӣ ба инобат гирифта мешавад.

32. Ташкилоти қарзӣ мавҷудияти низоми ҳисоботи идоракуниро таъмин менамояд, ки ҳолати зеринро муайян мекунад, вале бо он маҳдуд намешавад: талабот, таркиб ва зуддияти ҳисобот оид ба идоракунии хавфи амалиётӣ, ки ба истифодабарандагони гуногун пешниҳод карда мешавад, шахсони масъули (воҳидҳои) ташкилоти қарзӣ, барои тайёр кардан ва расонидани маълумот ба қабулкунандагони дахлдор ӯҳдадор мебошанд.

33. Ташкилоти қарзӣ маълумотҳоро ба истифодабарандагони дахлдор, тибқи ҳуҷҷати дохилӣ пешниҳод мекунад.

34. Дар вақти таҳияи ҳуҷҷати дохилӣ ташкилоти қарзӣ пешниҳоди маълумотро ба шӯрои нозирони ташкилоти қарзӣ, раёсати ташкилоти қарзӣ ва дигар мақомоти ваколатдори коллегиялӣ тибқи талаботи банди мазкур бо пуррагӣ таъмин менамояд. Ташкилоти қарзӣ шаклҳои ҳисоботи идоракуниро таҳия мекунад, ки онҳо маълумоти зеринро дар бар мегиранд, лекин бо инҳо маҳдуд намешаванд:

- оид ба нишондиҳандаҳои дохилии молиявӣ ва амалиётӣ;
- оид ба воқеаҳои руҳодаи хавфи амалиётӣ, вобаста ба риоя накардани қоидаҳои дохилӣ ва талаботи қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон;
- оид ба рӯйдодҳои беруна, аз ҷумла оид ба бозор, воқеаҳо ва шартҳои, ки барои қабули қарорҳо таъсири назаррас доранд;
- оид ба қоидавайронкунии дараҷаи имконпазири хавфи ташкилоти қарзӣ, инчунин ҳудуд ва/ё меъёрҳои муқаррар гардидаи ташкилоти қарзӣ;
- оид ба воқеаҳои ниҳой доир ба амал омадани хавфи амалиётӣ ва зарарҳои ташкилоти қарзӣ бо ҷудо кардан ба объектҳои хавф (самтҳои фаъолият), дар бораи ҳаҷми зарар бо қайд намудани сабабҳо, навъҳои воқеаҳо, оқибатҳои хавфи амалиётӣ;
- оид ба қабули чораҳои танзимкунанда нисбати ҳодисаҳои назарраси пайдошавии хавфи амалиётӣ ва (ё) баҳогузори самаранокии чораҳои қабулшуда;
- оид ба натиҷаҳои худбаҳодиҳии хавфи амалиётӣ;
- оид ба натиҷаҳои мониторинги нишондиҳандаҳои калидии хавф;
- оид ба натиҷаҳои таҳлили сценарияҳо;
- оид ба кортҳои хавфҳо ва натиҷаҳои таҳлили муқоисавӣ;
- оид ба натиҷаҳои санҷишҳои аудиторӣ – бо назардошти вучуд доштани онҳо.

35. Ба камшавии хавфи амалиётӣ тараққӣ додани низоми автоматикунони технологияи бонкӣ ва ҳифзи иттилоот метавонад мусоидат намояд. Дар ин маврид ташкилоти қарзӣ бояд табиқҳои эҳтимолии хавфи амалиётро ба назар гирад.

36. Ҳангоми коркарди дастӣ эҳтимолияти зиёди ҳолатҳои зиёновар (масалан, ҳатогӣ дар вақти дохил кардани маълумот) ҷой дошта бошад ҳам, андозаи зиёни эҳтимоли зиёд ё назаррас нест, бо баланд шудани сатҳи автоматизатсия

эҳтимолияти ба миён омадани ҳолатҳои зиёновар кам мешавад, вале андозаи зиёни эҳтимоли метавонад хеле зиёд бошад (масалан, роҳ додан ба хатогӣ дар таъмини барномавӣ ё халалдор шудани низом).

37. Сатҳи намудҳои алоҳидаи хавфи амалиётӣ метавонад ба воситаи интиқоли хавф ё як қисми он ба шахсони сеюм, камтар карда шавад. Қарор дар бораи истифодаи механизмҳои интиқоли хавф (масалан, аутсорсинг) бояд дар асоси натиҷаҳои таҳлили амиқ ва бо дарназардошти босамарии интизорӣ, арзиш ва имконияти табдили як намуди хавф ба дигараш қабул карда шавад.

38. Ташкилоти қарзӣ дар баробари назорати сатҳи хавфи боқимонда ба андозаи хавфи амалиётӣ интиқолдодашуда низ назорат мебарад.

39. Ҳангоми истифодаи аутсорсинг бояд ба он таваҷҷуҳ зоҳир гардад, ки дар ин ҳолат ташкилоти қарзӣ на танҳо барои натиҷаҳои ниҳоии фаъолият, балки барои тарзи ба даст овардани онҳо низ масъул мебошад. Бинобар он ҷорӣ кардани назорат ба дараҷаи эътимоднокӣ, сифат ва риояшавии қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми хизматрасонӣ ба мақсад мувофиқ мебошад.

40. Аутсорсинг дар асоси шартномаҳое, ки тақсими ҳукуку уҳдадорӣҳо ва масъулияти байни ташкилоти қарзӣ ва хизматрасонро пешбинӣ мекунад, анҷом дода шавад. Ташкилоти қарзӣ бояд дар ҳуҷҷатҳои дохилии худ тартиби танзими хавфҳои марбут ба аутсорсинг, аз ҷумла хавфи рад кардани хизматрасони онҳоро дошта бошанд.

41. Оқибатҳои молиявии хавфи амалиётиро (то ба ҳадди пурра пӯшондани зиёни эҳтимолии амалиётӣ) ба воситаи суғурта низ кам кардан мумкин аст. Ташкилоти қарзӣ ба воситаи намудҳои маъмулии суғуртаи молу мулк ва суғуртаи шахсӣ метавонанд ин чизҳоро суғурта намоянд:

- биноҳо ва дигар молу мулкҳо (аз ҷумла, дороиҳои асбобӣ ва коғазҳои қиматноки дохилро) аз харобшавӣ, осеб دیدан, гум шудан, дар натиҷаи офатҳои табиӣ ва дигар рӯйдодҳои тасодуфӣ, ҳамчунин дар натиҷаи амали шахсони сеюм;
- кормандони бонкро - аз ҳодисаҳои нохуш ва расидани зарар ба саломатӣ;
- воситаҳои сабти иттилоот ва ҳуди иттилоотро - аз ҳолатҳои гумшавӣ.

42. Инчунин имкон дорад, ки хавфҳои хоси бонкӣ ба таври маҷмӯӣ (санади маҷмуии суғуртаи ташкилоти қарзӣ) ва намудҳои алоҳидаи хавфҳо дар шакли ҷудогона суғурта карда шаванд (масалан, суғурта кардани хавфҳои марбут ба эмиссия ва гардиши қорғҳои пардохт, суғурта кардани масъулияти касбии кормандон).

43. Ташкилоти қарзӣ ба мақсад мувофиқ будани истифодаи суғуртаи маҷмӯиро бо назардошти арзиши суғурта, эҳтимолияти баамалоии ҳодисаи суғурташаванда ва таъсири он ба вазъи молиявии ташкилоти қарзӣ баҳо медиҳад. Баҳое, ки суғуртақунандагон дар рафти бастанӣ шартномаи суғурта медиҳанд, метавонад барои беҳтар кардани идоракунии хавфи амалиётӣ истифода гардад.

44. Ҳангоми бастанӣ шартномаи суғурта ташкилоти қарзӣ бояд ба қоидаву расмиёт ва муҳлати пардохти суғуртапулӣ бештар аҳамият диҳад.

45. Бо мақсади маҳдуд кардани хавфи амалиётӣ ва таъмини муназзамии фаъолияти молиявӣ хочагӣ ҳангоми гузарондани амалиёти бонкӣ ва дигар муомилот, бояд маҷмӯи чорабиниҳо, аз ҷумла дар ҳолатҳои ғайриҷашмдошт (нақшаҳои таъмини муназзамӣ ва ё барқароркунии фаъолияти молиявӣ хочагӣ) таҳия карда шавад.

46. Ҳангоми таҳияи нақшаҳои таъмини муназзамӣ ва барқароркунии фаъолияти молиявии хочагӣ ба зарари эҳтимоли аз руйдодҳои ғайричашмдошт, хароҷоти пешбинишаванда барои таҳия ва татбиқи нақшаҳои дахлдор, чараёни минбаъдаи руйдодҳое, ки хатари зиёнро ба миён меоранд, бояд баҳо дода шавад. Инчунин, ба хавфҳои эҳтимолии ночиз, вале хеле зиёновар, ки сарчашмаҳои пайдоиши онҳо аз назорати ташкилоти қарзӣ берун аст, низ бояд баҳогузорӣ карда шавад.

47. Нақшаи таъмини муназзамӣ ва барқароркунии фаъолияти молиявӣ хочагӣ ҳуҷҷатест, ки масоили зеринро дар бар мегирад:

- муайян кардани соҳаи дохилии муҳофизатшаванда;
- сатҳи таъминшавандаи муҳофизат (муддати муайян муътадил нигоҳ доштани кор, муддати муайян дар сатҳи камтарини ҷоиш нигоҳ доштани кор, идома додани кор дар речаи пастравии (деградатсияи) тадриҷӣ, нисбатан зудтар ва безарар қатъ кардани кор ё раванди халалдоршуда, барқароркунии минбаъдаи речаи муътадили кори қатъгардида);
- қоидаву расмиёти гузаштан ба речаи имдодӣ ва тартиби кор дар ин речаъ;
- захираҳои зарурӣ (масалан, биноҳо, таъмин кардан бо кормандони соҳибтаҳассус, таҷхизот ва техникаи ҳисоббарор, барномаҳо, васоити алоқа);
- аз нав тақсим кардани вазифаю ваколатҳо ва уҳдадорӣҳои воҳидҳои корӣ ва кормандон;
- тартиби барқарор кардани қобилияти кории равандҳо ва низомҳои дохилии халалдоршуда ва бозгашт ба речаи муътадили кор;
- қоидаҳои иловагии речаи муътадили кор, ки барои фароҳам овардани шароити гузариш ба речаи имдодӣ ва имконияти бо ин речаъ кор кардан равона шудаанд (масалан, нусхабардориҳои эҳтиётӣ иттилоот, ташкили бойгонии низоми автоматишуда дар қоғаз).

48. Ташкилоти қарзӣ бояд ба таъмини ҳифзу нигоҳдорӣ ва имконияти барқарор кардани низомҳо ва захираҳои иттилоотӣ аҳамияти махсус диҳад. Инчунин, утоқ барои насб кардани таҷхизоти эҳтиётӣ ё таҷхизоте, ки дар он нусхабардориҳои эҳтиётӣ иттилоот сурат мегирад, бояд дар ҷойе интиҳоб карда шавад, ки хавфи яқбора аз даст додани нусхаи аввала ва нусхаи эҳтиётӣ маълумот ё хавфи яқбора аз кор баромадани таҷхизоти асосӣ ва эҳтиётиро кам менамояд.

49. Нақшаҳои таъмини муназзамӣ ва барқароркунии фаъолияти молиявӣ хочагӣ дар маҷмӯъ бо дигар ҷорабиниҳое, ки барои кам кардани хавфҳои дахлдори амалиётӣ равона шудаанд, таҳия мегарданд. Ҳамчунин, мутобиқати нақшаҳои таъмини муназзамӣ ва барқароркунии фаъолияти молиявӣ хочагӣ ба ҷанбаву хусусият ва миқёси фаъолияти ташкилоти қарзӣ муназзам санчида мешавад. Ҳангоми зарурат ё аз рӯи натиҷаҳои санчиш нақшаҳо метавонанд аз нав баррасӣ ва ислоҳ карда шаванд.

5. ХАВФҲОИ АМАЛИЁТӢ АЗ РӢИ СОҶАҶО

50. Ташкилоти қарзӣ бояд сиёсати дохилиро дар самти идораи захираҳои кадрӣ тартиб дода, дар он раванди идораи захираҳои кадриро амиқ намояд, ки он аз ҷониби шӯрои нозирон тасдиқ карда мешавад. Мувофиқи сиёсати қабулшуда фаъолияти амалии ташкилоти қарзӣ бояд аз ҷониби шахсони салоҳиятдори

дорои фаҳмиши амиқи ҳама гуна хавфҳои ба фаъолиятшон вобаста ва донишу малакаи кофӣ ба роҳ монда шавад.

51. Нақшаи идоракунии захираҳои кадрӣ бояд инҳоро дар бар гирад:

- раванди муносиб, самарабахш ва ҳамешагии ҷалб ва нигоҳдории шумораи кофии ҳайати кормандони ботаҷриба чиҳати ноил гаштан ба ҳадафҳои тичоратӣ ва стратегии ташкилоти қарзӣ;

- ваколатҳои муқарраршуда нисбат ба қабули қарорҳои дахлдор;

- аз ҳам ҷудо намудани уҳдадориҳои вазифавии номувофиқ;

- тақсимои масъулият байни фронт-офис ва бэк-офиси ташкилоти қарзӣ;

- назорати самаранок аз болои кормандон;

- санҷиши тарҷумаи ҳоли ҳайати кормандоне, ки дар соҳаҳои хавфшон баланд ё ҳассос фаъолият мекунад.

52. Ташкилоти қарзӣ сиёсати дохилӣ ва тартиботе, ки аҳдҳои байни тарафҳои алоқамандро ба танзим мебарорад бояд таҳия намояд. Ин сиёсат ва тартибот бояд хавфҳои амалиётӣ, ки дар фаъолияти дохили гурӯҳ ё конгломератӣ ба амал бароварда мешаванд танзим намуда, қисматҳои зеринро дар бар гирад:

- таъмин кардани раванд ва тартибот барои бо тарзи дуруст идоракунии хавфи амалиётӣ дар дохили гурӯҳ таъсисдодашуда;

- ба роҳ мондани сиёсати мувофиқ чиҳати танзими фаъолияти субъектҳои алоқаманди ташкилоти қарзӣ;

- таҳияи талабот оид ба аз ҷониби кормандон ба шӯрои нозирон ва роҳбарият расонидани маълумот вобаста ба хавфи амалиётӣ ва манфиатҳои бавҷудоянда, ки дар натиҷаи фаъолияти дохилигурӯҳӣ ё конгломератӣ ба амал меоянд;

- таҳияи талабот дар бораи фавран ба Бонки миллии Тоҷикистон расонидани маълумот оид ба хавфи амалиётӣ, ки дар натиҷаи амалияи дохилигурӯҳӣ ва конгломератӣ ба вучуд меоянд.

53. Ташкилоти қарзӣ бояд омилҳои баҳисобгирии молиявии муносиб ва мониторинги дурусти пешгирии қаллобиро ҷорӣ намояд. Ҷорабинҳои пешгирии қаллобӣ инҳоро бояд дар бар гирад:

- муайян кардани омилҳо (“парчамҳои сурх сарҳади хавф”), ки метавонанд зуд амалиёти имконпазири қаллобиро муайян намоянд;

- ҳисоботҳои идоракунии мунтазам, ки маблағ ва намудҳои қаллобӣ ва таҳлили равияҳои қаллобҳои мушаххасро дар бар мегиранд;

- омӯзонидани кормандон оид ба муайян намудани сарчашмаҳои имконпазири қаллобӣ ва истифодаи фишангҳои дар идоракунии хавфи қаллобӣ истифодашаванда.

6. НАЗОРАТИ САМАРАНОКИ НИЗОМИ ИДОРАИ ХАВФИ АМАЛИЁТӢ

54. Ташкилоти қарзӣ бояд тартиби анҷом додани назорати самаранокии низоми идорасозии хавфи амалиётӣро муайян намояд.

55. Дар ҳуҷҷатҳои дохилӣ бояд муқаррар карда шаванд:

- тартиби баррасӣ ва тафтиши далелҳои зиёни амалиётӣ ва сабабҳои пайдоиши он, ҳамчунин тартиби истифодаи чораҳои маъмури нисбат ба аъзои шӯрои нозирон, мақомоти иҷроия ва кормандоне, ки ба пайдоиши ин гуна хавфҳо гунаҳкоранд;

- шумора ва давраи баҳогузорӣ кардани натиҷаи ин тафтишҳо аз тарафи мақомоти идоракунии ташкилоти қарзӣ (мутобиқи ваколатҳое, ки дар асоси оиннома ва ҳуҷҷатҳои дохилии ташкилоти қарзӣ ба онҳо дода шудаанд), ҳамчунин баҳодихии сатҳи идоракунии хавфи амалиётӣ дар ташкилоти қарзӣ.

56. Дар ҳолати ба миён омадани зиёни амалиётӣ ташкилоти қарзӣ бояд онро ба натиҷаи баҳогузориҳои дурнамои ба зиёни амалиётӣ, ки дар давраи дахлдор муайян шуда буд, муқоиса намуда, сабабҳои фарқияти онҳоро таҳлил карда, ба усулҳои истифодашуда ва моделҳои математикӣ тағйироти лозимӣ ворид намояд.

57. Ташкилоти қарзӣ бояд барои ошкор кардани манбаҳои хавфи амалиётӣ, ки пештар ба ҳисоб гирифта нашуда буданд, муназзам равандҳо, расмиёту қоидаҳо ва низомҳои истифодашавандаи иттилоотию технологиро аз нав дида барояд. Шумора ва давраҳои азнавдидабароии онҳо бо санадҳои дохилии ташкилоти қарзӣ бояд муайян карда шавад.

58. Барои назорати самаранокии низоми идоракунии хавфи амалиётӣ, ба кадри зарурат баррасӣ намудани қоидаҳои асосии идоракунии хавфи амалиётӣ дар асоси таҳлили нишондиҳандаҳои зерин ба анҷом расонида мешавад:

- дар кадом сатҳ қарор доштани идоракунии хавфи амалиётӣ;
- таҷрибаи байналмилалӣ дар соҳаи идоракунии хавфи амалиётӣ;
- тағйироти дигаргуниҳое, ки дар бозорҳои молиявӣ ба миён меоянд;
- дигар омилҳои дохиливу хориҷӣ, ки ба нишондиҳандаҳои фаъолияти ташкилоти қарзӣ метавонанд таъсир расонанд.

7. ИФШОИ МАЪЛУМОТ ОИД БА НИЗОМИ ИДОРАИ ХАВФИ АМАЛИЁТӢ

59. Ташкилоти қарзӣ бояд ба саҳомон, қарздохон, амонатгузoron ва дигар муштариён, аудиторони берунӣ, оҷонсиҳои баҳогузорӣ (рейтингӣ) ва дигар шахсони манфиатдор маълумотро оид ба низоми идораи хавфи амалиётӣ (аз ҷумла, дар таркиби ҳисоботи солона) расонад. Айни замон дараҷаи мушаххаси маълумоти ифшошаванда бояд бо хусусият ва миқёси фаъолияти ташкилоти қарзӣ мувофиқат намояд.

8. ПЕШНИҲОДИ МАЪЛУМОТ БА ТАНЗИМГАР

60. Ташкилоти қарзӣ бояд ба Департаменти назорати бонкии Бонки миллии Тоҷикистон маълумоти зеринро пешниҳод намояд:

- сиёсати идоракунии хавфи амалиётӣ худро дар давоми 30 рӯзи тақвими аз санаи мавриди амал қарор додани Дастурамали мазкур таҳия намуда, ҳар сол то санаи (сана бояд муайян карда шавад) ба Бонки миллии Тоҷикистон ҳисоботи дахлдорро пешниҳод намояд;

- пешниҳоди ахбор-оид ба ҳама гуна тағйирот ба сиёсат дар давоми 30 рӯз аз санаи тасдиқи тағйирот аз тарафи шӯрои нозирон;

- оид ба ҳама гуна ҳодисаи хавфи амалиётӣ моддӣ, на дертар аз 24 соат пас аз ба вучудомадани ҳодиса.